

UDK:97(575.1-25)

Sayyodjon SALIMOV,
NavDPI tayanch doktranti
E-mail: sayyodjon1993@gmail.ru

PhD F.Fayziyeva taqrizi ostida

**MUSTAQIL O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI TARIXIDAGI ILK PARLAMENT SAYLOVI JARAYONI VA TAHLILLAR
(1994-YILGI OLIY MAJLISGA SAYLOV MISOLIDA)**

Annotatsiya

Ushbu maqolada muallif tomonidan 1994-yil 25-dekabr kuni bo‘lib o‘tgan O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi sayloviga bevosita tayyorgarlik ko‘rish va uni tashkil etish, saylov jarayonlarining borishi, shuningdek, saylov natijalari tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: Parlament, referendum, Oliy Majlis, demokratiya, okrug, uchastka, kuzatuvchi, fuqaro, erkinlik, byulleten.

**ПРОЦЕСС И АНАЛИЗ ПЕРВЫХ В ИСТОРИИ НЕЗАВИСИМОЙ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН ПАРЛАМЕНТСКИХ
ВЫБОРОВ (НА ПРИМЕРЕ ВЫБОРОВ В ОЛИЙ МАЖЛИС 1994 Г.)**

Аннотация

В данной статье автор проанализировал непосредственную подготовку и организацию выборов в Олий Мажлис Республики Узбекистан, состоявшихся 25 декабря 1994 года, ход избирательного процесса, а также результаты выборов.

Ключевые слова: Парламент, референдум, Олий Мажлис, демократия, округ, избирательный участок, наблюдатель, гражданин, свобода, бюллетень.

**THE FIRST PARLIAMENTARY ELECTION PROCESS AND ANALYSIS IN THE HISTORY OF THE INDEPENDENT
REPUBLIC OF UZBEKISTAN (IN THE EXAMPLE OF THE 1994 ELECTION TO THE HOUSE OF COMMONS)**

Annotation

In this article, the author analyzed the direct preparation and organization of the election of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan held on December 25, 1994, the course of the election process, as well as the election results.

Key words: Parliament, referendum, Oliy Majlis, democracy, district, precinct, observer, citizen, freedom, bulletin.

Kirish. Demokratik huquqiy davlatning asosiy belgilaridan biri shubhasiz mamlakatda adolatli saylov tizimini yo‘lga qo‘ya bilishidir. Sababi fuqarolar o‘z huquq va erkinliklarini va fuqaroviy pozitsiyalarini aynan saylovlar orqali bildirib olishadi. Birlashgan Millatlar Tashkiloti Bosh Assambleyasining 1948-yil 10-dekabrda qabul qilingan “Inson huquqlari Umumjahon Deklaratsiyasi”da quyidagi tamoyil belgilab o‘tilgan. “Har bir inson bevosita yoki erkin saylangan vakillari orqali o‘z mamlakati boshqaruv ishida qatnashish huquqiga egadir. Xalq irodasi hukumatning hokimiyati asosi bo‘lishi kerak: bu iroda yopiq ovoz berish yoki ovoz berishni erkinligini ta‘minlovchi boshqa shunga teng ahamiyatli ko‘rinishlardagi umumiy va teng saylov huquqi asosida ifodalanishi kerak”[1]. Saylov muhim demokratik tamoyil hisoblanib, uni to‘g‘ri tashkil etish bevosita mamlakatda huquqiy madaniyatning yuksak darajada yetganligini ifodalab beradi. Saylov xususida birinchi prezidentimiz Islom Karimovning quyidagi fikrlarida ham bu fikrlar o‘z aksini topgan. “Hayotimizda demokratik tamoyillar chuqur ildiz otishini istar ekanmiz, demokratiyaning bosh tamoyili bo‘lmish erkin saylovlar masalasiga alohida e‘tibor qaratishimiz lozim”[2].

Parlament saylovi masalasi har makonda va har zamonda eng muhim yirik siyosiy tadbir bo‘lib kelgan. Sababi aynan ushbu jarayonlar yakuni bo‘yicha mamlakatning asosiy qonun chiqaruvchi hokimiyati bo‘lmish – parlament shakllanadi, parlament esa davlatning keyingi taraqqiyotini belgilab beruvchi asosiy siyosiy institutdir. Bu haqda Prezidentimiz-Shavkat Mirziyoyev ham quyidagi fikrni bildirib o‘tgan. “Demokratiya qayerdan boshlanadi-parlamentdan boshlanadi. Parlament-demokratiya maktabi deymiz”[3].

1994-yil 25-dekabr kuni bo‘lib o‘tgan navbatdagi parlament saylovi O‘zbekiston tarixi uchun muhim qadam bo‘ldi. Zero mustaqillikka erishib demokratik yo‘ldan borayotgan davlatimiz uchun ushbu parlament saylovini yaxshi darajada o‘tkazib olish muhim edi. Ushbu parlament saylovi ham xalqaro

huquq normalaridan kelib chiqqan holda belgilangan qoidalar asosida bo‘lib o‘tdi. Hamma joylarda deputatlikka nomzodlar bilan uchrashuvlar bo‘lib o‘tdi. “Barcha saylov uchastkalarida saylovchilar ro‘yxatini tuzish ishi tugallandi. Saylovchilarning umumiy soni 11120219 kishidan iborat. Ro‘yxatlar barcha tanishib chiqishi uchun hamma joyda osib qo‘yilgan”[4].

Markaziy Saylov komissiyasi tomonidan har bir saylov uchastkasining modiy-texnik bazasiga alohida e‘tibor berildi. E‘tiborga molik jihati saylovga tayyorgarlik doirasida doimiy ravishda xalqaro aloqalar ham olib borildi. Xususan 14-dekabr kuni O‘zbekiston Markaziy saylov komissiyasining shu vaqtdagi raisi Qudratilla Ahmedov saylov tizimlarini qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha xalqaro jamg‘arma vakili Daniel Blessington bilan uchrashdi. Daniel Blessington saylov tizimlarini qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha xalqaro jamg‘armaning ko‘p yillik tajribasi mustaqil O‘zbekistonning ilk parlament saylovida qo‘l kelishi hamda bu borada hamkorlik qilishga tayyorligini bildirdi”[5]. Bunday xalqaro aloqalarni yo‘lga qo‘yishdan asosiy maqsad bevosita xalqaro tajriba amaliyotini yurtimizda yo‘lga qo‘yish va parlament sayloviga o‘xshagan yirik siyosiy voqelikni jahon standartlariga mos ravishda o‘tkazishdir.

Yurtimizda 1994-yil 25-dekabr kuni bo‘lib o‘tan parlament saylovi o‘zining tarixiyligi bilan 1990-yilgi O‘zbekistonSSR Oliy Kengashiga bo‘lib saylovdan ajralib turgan. Sababi 1994-yilgi parlament saylovi bu professional parlamentni shakllantirish maqsadida o‘tgan saylov edi. Qolaversa bu parlament saylovida saylovlar ilk marta ko‘ppartiyaviylik asosida bo‘lib o‘tadi. Bu holat parlament sayloviga tayyorgarlik jarayonida ham o‘z aksini topadi. “Mustaqil Respublikamiz tarixida birinchi marotaba ko‘ppartiyaviylik, demokratik asosda bo‘layotgan saylovlarga tayyorgarlik ko‘p jihatdan ilgarigilardan farq qiladi. Masalan, bugungi saylov komissiyalari a‘zolarining tarkibi partiyasiz fuqarolardan tashkil topgan”[6].

Ko‘rib turganimizdek ushbu saylov jarayonida saylov uchastkalari, okrug komissiyalari a‘zolari hech bir siyosiy

partiyaga a'zo bo'lmagan fuqarolardan tuzilgan edi. Bu holat saylovning qonuniy va adolatli o'tishiga imkon bergan edi. O'zbekiston Respublikasi Markaziy saylov komissiyasi Qonunda belgilangan tartibda okrug va uchastka komissiyalarini shakllantirdi. "Saylovga tayyorgarlik va uni o'tkazish uchun 250 ta okrug va 7202 ta uchastka saylov komissiyalari tuziladi"[7].

Bevosita 1994-yil 25-dekabr kuni bo'lib o'tgan saylovlarning tartibiga to'xtalib o'tsak. Bunda birinchi navbatda e'tibor beriladigan jihat saylovlarning boshlanish va tugash vaqti hisoblanadi. "O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi hamda xalq deputatlari viloyat, tuman va Shahar Kengashlari deputatligiga nomzodlar uchun ovoz berish 1994-yil 25-dekabr kuni ertalab soat 7:00 dan boshlab kech soat 20:00 gacha davom etadi [8]. Bunda saylov uchun ajratilgan umumiy soat o'n uch soatni tashkil etmoqda. Saylovni vaqtini belgilashda saylovchilarga qulaylik yaratish e'tiborga olingan va ana shu vaqt belgilangan.

1990-yil bo'lib o'tgan parlament saylovi bilan solishtiriladigan bo'lsak farq kuzatilmaydi. "Saylov to'g'risidagi qonunga muvofiq ovoz berish saylov kuni mahalliy vaqt bilan ertalab soat 7 dan 20 gacha qadar davom etadi"[9].

Saylovlarda vaqt me'yorlari xalqaro huquq normalaridan kelib chiqqan holda belgilangan. Shuningdek saylovlar qish faslida bo'lib o'tgani bois boshlanish vaqti ham aynan ertalab 7:00 etib belgilangan. Bevosita ovoz berish jarayoniga to'xtaladigan bo'lsak bunda ham "O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisiga saylov to'g'risida"gi Qonunning talablariga rioya qilinganligini ko'rish mumkin. "Saylovchi ovoz berish binosiga kelgach, uchastka saylov komissiyasining a'zosiga o'z shaxsini tasdiqlovchi hujjatni ko'rsatadi va saylovchilar ro'yxatiga imzo qo'yadi. Shundan keyin unga saylov byulliteni beriladi"[10].

Saylov jarayonida saylovchilarning shaxsni tasdiqlovchi hujjat bilan ishtirok etishi muhim norma hisoblanadi. Sababi ma'lumki har bir saylovchi bir ovozga ega. Ana shu holatni aynan saylovchi saylov byullitenini olish jarayonida shaxsni tasdiqlovchi hujjat orqali amalga oshirib takroriy ovoz berish oldi olinadi. "Saylov byullitenini to'ldirish vaqtida ovoz beruvchidan boshqa shaxslarning ovoz berish kabinasi yoki xonasida hozir bo'lishi ta'qiqlanadi. Saylov byullitenini mustaqil ravishda to'ldirish imkoniga ega bo'lmagan saylovchi o'z xohishiga ko'ra saylov komissiyasi tarkibiga kirmagan shaxsni kabinetga yoki xonaga taklif qilishga haqlidir"[11].

Saylov qoida va nizomlariga binoan ovoz berish jarayoni yashirin, boshqa shaxslarning har qanday nazoratidan xoli holda amalga oshirilishi belgilangan. Ana shu jarayon ham bevosita 1994-yil 25-dekabrda bo'lib o'tgan saylov jarayonlarida o'z aksini topgan. Shuningdek, e'tibor qilishimiz lozim bo'lgan narsa saylovchining saylov byullitenini to'ldirish jarayonini maxsus ovoz berish kabinasi yoki xonasida amalga oshirish belgilangan. Bunda ovoz berish kabinasi deyilganda- saylov uchastkalarida o'rnatilgan maxsus jihozlangan joy nazarda tutilmoqda. Ovoz berish xonasi deyilganda- esa ma'lum sabablarga ko'ra ovoz berishda qatnashish imkoniyatiga ega bo'lmagan saylovchilar uchun (nogironligi bo'lgan yoki yoshi katta saylovchilar nazarda tutilmoqda) turgan joyda ovoz berish tashkil etiladi va bu holat bevosita saylovchining uyida tashkil etilishi mumkin. Shuning uchun ham saylov xonasi degan tushuncha mazkur saylov jarayonlariga kiritilgan. Biroq turgan joyda ovoz berishda ham qonun talablariga qat'iy rioya qilingan holda saylovning yashirin bo'lishi tegishli saylov uchastkasi a'zosi tomonidan ta'minlanishi ko'zda tutilgan. Saylovchi byullitenda o'z nomzodini belgilashda ham alohida tartib ko'zda tutilganligini ta'kidlab o'tish lozim. "Saylovchi o'zi qarshi ovoz berayotgan nomzodlarning saylov byullitenidagi familiyalarini o'chiradi. Ovoz berish chog'ida bittadan ortiq nomzodning familiyasi o'chirilmay qoldirilgan byullitenlar haqiqiy emas deb topiladi"[12].

Mazkur normani izohlaydigan bo'lsak, 1994-yilgi saylov jarayonlarida saylovchi qarshi ovoz berayotgan nomzodning familiyasi ustini o'chirishi lozimligi ta'kidlangan. Agar saylovchi kamida ikkita nomzodning familiyasini o'chirmasa byulliten haqiqiy emas deb topilishi mumkin bo'lgan. Saylov jarayonlarining takomillashuvi natijasida ushbu norma keyinchalik qayta ko'rib chiqilgan va bugungi kunga kelib ushbu holatning

aksini ko'rishimiz mumkin. Ya'ni saylovchi eng oxirgi qonun normalariga asosan o'zi ovoz bermoqchi bo'lgan nomzodning familiyasi belgilaydi va qolgan nomzodlar hech qanday belgi qo'ymaydi. "Saylovda saylovchi o'zi yoqlab ovoz berayotgan deputatlikka nomzodning familiyasi ro'parasida, o'ng tomonda joylashgan bo'sh kvadratga belgi-krestik qo'yadi"[13].

Aytib o'tganimizdek ushbu parlament saylovi Respublika parlamentarizm tarixi uchun, demokratiyaning eng muhim belgilaridan biri bo'lgan saylov tizimining shakllanishi uchun ham muhim qadam bo'lgan edi. Sababi 1994-yil 25-dekabr kuni mustaqil O'zbekiston tarixida ilk bor ko'ppartiyaviylik asosida parlament saylovi bo'lib o'tgan edi. Albatta bu jarayon kamchiliklardan xoli bo'lmadi. Masalan aksariyat saylov okruglarida nomzodlar ikki yoki uch kishini tashkil etdi va saylovning asosiy talabi bajarildi. Lekin ba'zi saylov okruglarida bunga erishish imkonini bo'lmadi va bir nafar nomzod bilan saylov tashkil etildi. "Saylov to'g'risidagi Qonunning 20-moddasiga muvofiq Oliy Majlisidagi 250 o'ringa siyosiy partiyalardan va hokimiyat vakillik organlari tomonidan 634 nafar, shu jumladan O'zbekiston Xalq demokratik partiyasidan 243 nafar, "Vatan taraqqiyoti" partiyasidan 141 nafar va hokimiyat vakillik organlaridan 250 nafar nomzod ko'rsatildi va ular Markaziy saylov komissiyasi tomonidan ro'yxatga olindi. Bunda 139 ta saylov okrugida uch nafardan, 106 ta saylov okrugida ikki nafardan va 5 ta saylov okrugida bittadan kishining nomzodi deputatlikka qo'yildi"[14].

Tahlillar. Ko'rib turganimizdek Oliy Majlisga 250 deputatlik o'rniga jami 1268 nafar nomzodni Markaziy Saylov komissiyasi ro'yxatga olgan va ushbu nomzodlar muqobilik asosida saylovda ishtirok etgan. Bu holat saylov tarixi uchun muhim ahamiyat kasb etib o'zining tarixiyligi bilan esda qoldi.

Ushbu katta siyosiy voqeikka fuqarolarimizning munosib ishtirok etganligini alohida ta'kidlab o'tishimiz lozim. Buning uchun televideniya va ommaviy axborot vositalari orqali targ'ibot ishlari olib borildi. O'z taqdirini vatan tadqiri bilan bog'lagan har bir vatandosh shu kuni o'z saylov uchastkasi tomon shoshdi. Buni quyidagi raqamlar orqali ham ko'rishimiz mumkin. "Saylovchilar ro'yxatiga 11 million 248 ming 464 kishi kiritilib shulardan 10 million 592 ming 896 kishi yoki saylovchilar umumiy sonining 93,6 foizi, shu jumladan: Toshkent shahrida -86,2 %, Andijon viloyatida -96 %, Buxoro viloyatida - 94,6 %, Jizzax viloyatida - 95,2 %, Navoiy viloyatida -86,9 %, Namangan viloyatida -97,2 %, Samarqand viloyatida -93,8 %, Sirdaryo viloyatida - 95%, Surxondaryo viloyatida -94,4 %, Toshkent viloyatida -89,5 %, Farg'ona viloyatida -94,9 %, Xorazm viloyatida -96,9 %, Qashqadaryo viloyatida -96,9 %, Qoraqalpog'iston Respublikasida 96 foizi ovoz berishda ishtirok etdi"[15]. Fuqarolarimiz vatan taqdiriga befarq bo'lmagan holda saylovda ishtirok etganligini ko'rib turibmiz. Bunga har bir saylov uchastkasida saylovchilarga barcha sharoitlar yaratilganligi ham rol o'ynadi. Xususan saylov uchastkalarida bozor rastalari tashkil qilingan edi. Saylovga kelgan saylovchilar o'zining maishiy yumushlarini ham bajarib ketishgan edi. Bu tadbirlar odamlarning saylovda qatnashishi uchun o'ziga xos targ'ibot vazifasini o'tab berdi. Barcha qilingan ishlar besamar ketmadi fuqarolarimizning deyarli barchasi ushbu saylovda ishtirok etdi.

Bo'lib o'tgan saylov natijalariga to'xtaladigan bo'lsak saylovchilar o'zlari munosib ko'rgan nomzodlarga ovoz berishdi. Jami 250 deputatlik o'rnidan 205 nafari saylandi qolgan ayrim okruglarda esa takroriy ovoz berish o'tkazilishi belgilandi. Xususan uchtadan nomzod qatnashgan va birortasi ham saylanmagan 39 saylov okrugida saylov haqidagi qonunning 43-moddasiga muvofiq, qaytadan ovoz berish, ikkita nomzod qatnashib birortasi ham saylovchilarning ovozini ko'p olmagan oltita okrugda esa qayta saylov o'tkazilishi belgilandi. "O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi deputati etib 205 nafar kishi, shu jumladan O'zbekiston Xalq demokratik partiyasidan - 54 nafar, "Vatan taraqqiyoti" partiyasidan - 6 va hokimiyat vakillik organlaridan - 145 nafar nomzod saylandi. Bunda O'zbekiston Xalq demokratik partiyasidan ko'rsatilgan nomzodlar saylovda ishtirok etgan O'zbekiston Respublikasi jami

saylovchilarining 30,6 %, “Vatan taraqqiyoti” partiyasidan ko'rsatilgan nomzodlar esa 9,8 %, ovoz oldilar” [16].

O'zbekiston ko'pmillatli davlat sifatida e'tirof etiladi. Barchaga ma'lumki bugungi kunda yurtimizda 130 dan ortiq millat va elat tinch va totuv yashab kelmoqda. Ushbu millatlarning tillari, urf-odatlar va an'analar hurmat qilinishi davlatimiz bosh qomusi orqali mustahkamlab qo'yilgan. Shuning uchun ham turli millat vakillari doimiy ravishda yagona O'zbekiston ravnaqi uchun yakdil qadam tashlab barcha sohalarida beminnat mehnat qilib kelmoqdalar. Buni biz 1994-yil 25-dekabr kuni bo'lib o'tgan parlament saylovlarida ham isbotini ko'rishimiz mumkin.”O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisiga saylov joylarda saylov to'g'risidagi Qonun talablariga to'liq muvofiq holda, fuqarolarning yuksak faolligida o'tdi. Respublika Oliy organiga saylanganlar orasida 12 millat vakillari bor”[17].

Yurtimizda bo'layotgan siyosiy jarayonlar doimiy ravishda jahon jamoatchiligi e'tiborini tortib keladi. O'zbekiston mustaqilikka erishganidan so'ng davlatimiz rahbari va hukumatimiz tomonidan ochiq va oshkora siyosat olib borildi. Dunyoning nufuzli tashkilotlari bilan mustahkam aloqalar

o'rnatildi. Shuning uchun ham 1994-yilgi parlament saylovlarini kuzatish maqsadida dunyoning juda ko'p mamlakatlaridan kuzatuvchilar va ommaviy axborot vositalari vakillari tashrif buyurishdi. Mutaxassislar katta siyosiy voqelikni o'z ko'zlari bilan kuzatib doimiy ravishda yortib boishdi. “Saylov kuni saylov uchastkalarida ovoz berish va ovozlarni hisoblash paytida 30 ga yaqin mamlakat, xalqaro tashkilot va harakatlardan 68 kuzatuvchi hamda “Reyter” va “Interfaks” agentliklari, “Bi-Bi-Si” radiokorporatsiyasi, “Ostankino” telekompaniyasi, “Liberason” va “Noyes tsyurxer tysantung” gazetalarini singari xorijiy ommaviy axborot vositalarining 10 nafar vakili bo'ldi. Ularning barchasi saylov jarayoni yuksak darajada tashkil qilingani qayd etib, saylov qonun talablariga muvofiq ravishda o'tganini tasdiqlashdi”[18].

Xulosa. 1994-yil 25-dekabr kuni bo'lib o'tgan ushbu Oliy Majlisga saylov mamlakatimiz parlamentarizmi shakllanishi uchun yana bir qadam bo'ldi. O'zbekiston demokratik huquqiy davlat va fuqarolik jamiyati qurish yo'lidan bosqichma-bosqich, izchillik bilan bormoqda. Ushbu saylov natijasi bilan tashkil topgan parlament esa xalqimiz farovonligi uchun muhim qonunlarni ishlab chiqishda ishtirok etganligiga tarix guvoh.

ADABIYOTLAR

1. “Inson huquqlari umumjahon Deklaratsiyasi” 21-moddasi 1948-yil 10-dekabr // Inson huquqlari bo'yicha xalqaro shartnomalar. Toshkent Adolat. 2004 34-bet
2. Karimov.I.A “Biz kelajagimizni o'z qo'limiz bilan quramiz” T.7-T; O'zbekiston, 1999.-B.310.
3. Mirziyoyev.Sh.M “Milliy taraqqiyot yo'limizni qa'tiyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz”1-jild-T; O'zbekiston, 2017-B.552.
4. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisiga Saylov o'tkazuvchi Markaziy Saylov Komissiyasida // Xalq so'zi, 1994-y 16-dekabr №245 (993) B.1
5. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisiga Saylov o'tkazuvchi Markaziy Saylov Komissiyasida // Xalq so'zi, 1994-y 16-dekabr №245 (993) B.1
6. Uyushqoqlik bilan o'tishiga ishonaman Rayimjon Abdurahmonov // Xalq so'zi, 1994-y 23-dekabr №250 (998) B.2
7. O'zbekiston Respublikasi Markaziy saylov komissiyasi joriy arxivi I-fond,1-ro'yxat,56-yig'ma jild,20-varoq;
8. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi hamda xalq deputatlari viloyat,tuman va Shahar Kengashlari deputatligiga nomzodlar uchun ovoz berish tartibi// Xalq so'zi, 1994-y 23-dekabr №250 (998) B.1
9. R.Rahmonov. Ovoz berish tartibi to'g'risida // Sovet O'zbekistoni, 1990-yil 14-fevral №38 (20.605)- B.4
10. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi hamda xalq deputatlari viloyat,tuman va Shahar Kengashlari deputatligiga nomzodlar uchun ovoz berish tartibi// Xalq so'zi, 1994-y 23-dekabr №250 (998) B.1
11. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi hamda xalq deputatlari viloyat,tuman va Shahar Kengashlari deputatligiga nomzodlar uchun ovoz berish tartibi// Xalq so'zi, 1994-y 23-dekabr №250 (998) B.1
12. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi hamda xalq deputatlari viloyat,tuman va Shahar Kengashlari deputatligiga nomzodlar uchun ovoz berish tartibi// Xalq so'zi, 1994-y 23-dekabr №250 (998) B.1
13. 13.“O'zbekiston Respublikasining saylov to'g'risidagi Qonunlari” T; Adolat,2014.-B.69.
14. O'zbekiston Respublikasi Markaziy saylov komissiyasi joriy arxivi I-fond,1-ro'yxat,56-yig'ma jild,20-varoq;
15. O'zbekiston Respublikasi Markaziy saylov komissiyasi joriy arxivi I-fond,1-ro'yxat,56-yig'ma jild,20-varoq;
16. O'zbekiston Respublikasi Markaziy saylov komissiyasi joriy arxivi I-fond,1-ro'yxat,56-yig'ma jild,20-21-varoqlar;
17. O'zbekiston Respublikasi Markaziy saylov komissiyasi joriy arxivi I-fond,1-ro'yxat,56-yig'ma jild,21-varoq;
18. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisiga Saylov o'tkazuvchi Markaziy Saylov Komissiyasida // Xalq so'zi, 1994-y 30-dekabr №254 (1002) B.1